

FISK - FÂSIK

İÇİNDEKİLER

Fıskın Tanımı ve Mâhiyeti.....	2
Fâsık Kime Denir?.....	3
1- İnançla İlgili Fısk.....	6
2- Dinî Emir ve Yasaklarda Gevşeklik ve İhmal.....	8
Fıskın Sosyal Niteliği	10
Fısk Davranışlarının Sonucu.....	11
a- Allah, Fâsıkları Hidayete Eriştirmez, Onlardan Râzı Olmaz	11
b- Dünyevî Azap ve Helâk	11
c-Uhrevî Azap ve Cehennem	13
Fıskın Sembol Tipleri.....	14
Büyük Günahlar	16
Büyük Günah İşlemenin Neticesi.....	18
Küçük Günahlar	18
Muhâtaba Göre Günahlar	19

"Şüphesiz Allah, sivri sinek ve ondan daha büyüğü ile (hakkı açıklamak için) misal getirmekten çekinmez. İman edenler, böyle misallerin Rablerinden gelen hak ve gerçek olduğunu bilirler. Kâfir olanlara gelince, 'Allah böyle misal vermekle ne murad eder?' derler. Allah onunla birçok kimseyi saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir. Verdiği misallerle Allah ancak fâsıkları saptırır (çünkü bunlar birer imtihandır)." (2/Bakara, 26)

Fıskın Tanımı ve Mâhiyeti

Fısk: Kur'an öncesi metinlerde, meyvenin filizlenmesi, kabuğundan çıkması, hayvanların, özellikle de farenin yuvasından çıkması anlamına gelir. Kur'an, bu kelimenin anlam çerçevesini genişleterek, insanların ve başka varlıkların emirden ve yoldan çıkması anlamında kullanmıştır.

Fısk: Yoldan çıkma, doğru yoldan sapma, iyilik ve güzellikten çıkma, günaha batma, kötülüğe iyice dalma anlamlarına gelir. Büyük günahları işlemek veya küçük günahlarda devam etmek suretiyle Allah'a itaat etmekten çıkmaya fısk denir. Fısk işleyene, bu tür davranışları gerçekleştirene de fâsık denir. (1) En yaygın olarak kabul edilen görüşe göre fısk, itaatten çıkma, dinin koyduğu sınırlardan dışarı çıkma anlamındadır. Bu kullanımıyla fısk, küfür teriminden daha geniş bir kullanım alanına sahiptir. Buna göre, her kâfir fâsıktır; ama her fâsık, kâfir değildir. Kur'an'daki kullanımından yola çıkarak fısk, vahiy tarafından temizliği ve iyiliği belirlenmiş şeylerden uzak kalmak veya dince çizilen güzel sınırlardan dışarı çıkmak şeklinde tanımlanabilir. Fısk, fitratın dejenere olması ve yaratılıştan sapma olarak anlaşılabilir.

Fısk ve fâsık kelimeleri Kur'an-ı Kerim'de toplam 54 yerde geçer. Kur'an, bazı yerlerde fıskı iman; fâsığı da mü'min karşıtı bir anlamda kullanmaktadır (bkz. 3/Âl-i İmran, 110; 32/Secde, 18). Bazı yerlerde ise dinin emirlerine itaatın karşıtı olarak geçer (bkz. 2/Bakara, 197; 24/Nur, 4; 49/Hucurât, 7, 11).

Fısk ve çoğulu füsuk kelimesinin geçtiği 7 ayette müslümanların muhatap alındığı görülür. Bu ayetlerde büyük günahların işlenmesinin, dinin emir ve yasaklarına aykırı davranılmasının kastedildiği görülür. Hadislerde ve sahabe sözlerinde de sıkça geçen fısk ve fâsık kelimeleri genelde bu son anlamda kullanılmıştır.

Yani genel kanı, fâsığın iman dairesi içinde olduğu merkezindedir. Yalnız, unutulmamalıdır ki fâsık olan mü'min, eksik imanlı, kâmil olmayan bir mü'mindir; böyle bir mü'mine dindar, müttakî, muhlis (ihlaslı) gibi sıfatlar verilemez. Fısk ile küfür arasında bir yakınlık vardır.

Fâsık Kime Denir?

Fâsığın tanımı hakkında çeşitli tarifler bulunmakla birlikte, terim olarak **"haktan sapan, Allah'ın emirlerine itaatten ayrılan âsi mü'min veya kâfir"** diye tanımlanabilir. Bazı ayetlerde yahudiler, hıristiyanlar, müşrikler ve münafıklardan söz edilirken çoğunun fâsık olduğu bildirilir (Meselâ, bkz. 2/Bakara, 99; 3/Âl-i İmran, 110; 5/Mâide, 47, 59). Diğer bazı ayetlerde ise fîsk ve fûsuk mü'minlere nispet edilir (Bkz. 2/Bakara, 197, 282; 24/Nur, 4).

Fîsk ve fâsık kelimeleri hadislerde de geçmektedir. Hz. Peygamberimiz, mü'mine sövmenin günah (fûsuk) olduğunu ve fîskla itham edilen kişinin fâsık olmaması halinde bu sıfatın itham edene döndüğünü söylemiş (Buhâri, Edeb 44; Müsned-i Ahmed, V/181), nimetlere şükretmeyen ve belalara tahammül göstermeyen kadınların fâsık ve dolayısıyla cehennemlik olduklarını haber vermiştir (Müsned-i Ahmed, 3/428).

Hz. Peygamberimiz, fâsık âlimden uzak durulmasını (Dârimî, Mukaddime 9), karga eti yiyenin fâsık olduğunu (İbn Mâce, Sayd 19), fâsıkların cehennem ehli olduklarını (Ahmed bin Hanbel, III/428, 444) ve bir müslümanın diğerini fâsıklıkla itham etmemesini, eğer bu ithamı yapar da o kimse fîskın veya küfrün sahibi değilse, bu sıfatları isnat eden kimseye dönüp onun fâsık veya kâfir olacağını (S. Buhâri, Tecrid 12/137 hds no: 1988) bildirmiştir.

Ayrıca beş hayvan için fâsık terimi kullanılmıştır. Hz. Âişe'den gelen rivayet şöyledir: *"Beş fâsık hayvan vardır ki, bunlar haremde de harem dışında da öldürülebilir. Yılan, akrep, fare, kuduz köpek ve karga."* (Müslim, Hacc 67, 68, 69; Nesai, Menâsik 113, 114, 118, 119). Burada fâsık terimi, zararlı haşerat anlamındadır.

İbn Hazm fîskı mü'minin farzları terkedip kötü ameller işlemesi diye açıklamıştır. Küfrün zıddına da fîskın zıddına da iman denir demektedir. Ona göre, büyük günah işleyen kimse, amel manasındaki imanın zıddı olan fîska düşmüş sayılır. Küçük günahlar fîsk kapsamına dahil değildir. Fîsk ile küfür farklı muhtevalara sahiptir. Fâsık, büyük günah işleyen mü'mine verilen addır. Ebu Ya'lâ'ya göre mü'min olan fâsık, iman esaslarını benimseyip dil ile ifade ettiği halde, namaz dışındaki farzları terkeden, haramları işleyen kimsedir ve böyle kimsenin imanı olsa da eksiktir.

M. Reşid Rıza ise fîskı, yasaklanmış fiillerden birini yapmak suretiyle şeriatın koyduğu sınırların dışına çıkma şeklinde tarif etmiştir. Ona göre Kur'an'da üzerinde

durulan fîsk, Allah'ın yaratıkları hakkında koyduğu fitrat ve hidayet çizgisinden ayrılmaktır. Şer'î bir kavram olarak küfrün dışındaki günahlardan birini işleyen kimseye fâsık denir.

Bâkılânî'ye göre fîsk, ilahî emirlere isyan edip hak yoldan çıkmaktır. Fâsık ise, sürekli fîsk içinde kalan ve büyük cezaya müstahak olan kişiyi ifade eder. Abdülkahir Bağdadi fîskı, büyük günah işlemek veya mazereti bulunmaksızın farzları terketmek diye tanımlamıştır. Fahreddin Râzi'ye göre fîsk, dinin koyduğu sınırların dışına çıkmaktır. Bütün günahlar fîskın kapsamına dahildir. Fâsık, Allah'a itaat etmekten büyük ölçüde çıkıp dinin sınırlarını aşan kimsedir. Râgıb el-İsfahani'ye göre az veya çok olsun her günah fîsktır.

Fâsık ise şeriatın hükümlerini benimseyip ikrar ettikten sonra bunların tamamını veya bir kısmını ihlal eden kimsedir. Taftazani ise, fîskı, herhangi bir ilmi te'vile dayanmadan büyük günah işlemek veya küçük günahları çokça yapmak diye tanımlamıştır.

Mâturidi'ye göre fâsık kelimesi, tıpkı fâcir gibi mutlak olarak kullanıldığı zaman, kâfir anlamına gelir. Bununla birlikte fîsk, verilen emrin dışına çıkmak demektir ve mü'minin de bazen ilahî emirlerin dışına çıkması mümkün olduğundan fâsık her zaman kâfirle eş anlamlı kabul edilmemelidir; zira büyük günah işleyen mü'min karşılığında da kullanılır.

Nesefî'ye göre **mutlak fâsık, ilahî emirlere hiçbir noktada itaat etmeyen ve her bakımdan âsi olan kimsedir ki buna kâfir denir. Mü'min fâsık ise, iman esaslarını tasdik ettiği halde tembellik, gaflet ve şehvet sebebiyle ilahî buyruklardan birine itaat etmeyen kişi olup sadece bir veya birkaç noktada fîsk içinde bulunur.**

Fîsk ve fâsık terimlerinin tarifleriyle kapsamaları konusunda bazı farklı görüşler benimsemelerine rağmen hemen bütün ehl-i sünnet âlimleri, ehl-i kiblede olan fâsığın mü'min olduğu noktasında ittifak etmişlerdir. Sünnî âlimlere göre fâsık mü'min, işlediği günaha göre kısas, had, ta'zir vb. cezalara çarptırılır. Tevbe etmeden öldüğü takdirde, durumu Allah'ın iradesine bağlı olup, O dilerse doğrudan doğruya veya şefaathçilerin şefaatiyle onu affeder, dilerse cehennemde azaba uğrattıktan sonra cennete koyar.

İlahî emirler, iman ve amel olmak üzere ikiye ayrıldığına göre ikisine de uyan kâmil mü'mindir; ameli eksik olan ise fâsık mü'mindir. Zira fîsk, daha çok amelle ilgili bir kavramdır. (2)

Fâsık, dinin emir ve yasaklarını hafife alacak derecede günaha dalar, te'vil edilemeyecek şekilde fiskını izhar ederse küfre düşmesinden korkulur; böyle bir kimse bazı âlimlere göre kâfir olur. Fısk, imandan küfre geçişin bazen kuvvetli bir tehlike halini alabildiği hassas bir nokta oluşturmaktadır.

Bütün bunlarla birlikte İslam âlimlerinin büyük çoğunluğu fıskı, kebâir (büyük günahlar) işleyerek Allah'a itaatten uzaklaşmak diye tanımlar ve fâsığı inkâra sapmadığı sürece mü'min sayarlar. Dinî ıstılahta fısk, genellikle 'imandan çıkarmayan' yasaklanmış eylemler anlamında kullanılmıştır.

İnsanın nefsinin hesaba çekmesi sanıldığı kadar kolay değildir. Çevre kültürünün baskısı altında kalan akıl ve daima kötülüğü emreden nefis, meşrû (İslamî) olmayan amelleri gündeme getirir. Bir İslam mütefekkeri, "her günah tıpkı şarap gibi sarhoş etseydi, yeryüzünde ayık gezen hiç kimseyi göremezdin" diyerek, önemli bir noktaya işaret etmiştir. Sırat-ı müstakime riayet eden bir mü'min, değişik sebeplerin etkisi altında gayr-ı meşrû amellerde bulunabilir. İşte bu noktada fısk kavramı karşımıza çıkar. (3)

Fıskla ilgili ayetlerden anlaşılacağı gibi, fısk, doğru yoldan sapmayı ve Allah'ın yasakladığı fiillerde bulunmayı ifade etmektedir. Fıskın sonu helak ve cehennem ateşidir. **Kâfirler, münafıklar ve müşrikler mutlak anlamda fâsıktırlar; aynı şekilde zâlimler de fâsıktır.** Fıskın Kur'an'da "fûsuk" olarak ifade edilen ve mü'minin işlediği "*mü'minlerle alay etmek ve onları hoş olmayan lakaplarla çağırmak*" gibi ve benzeri amellerden tevbe edilmezse, yine azabı hak edici olmakta ve fâsıklar, cehennem azabından kurtulamamaktadır.

Her kâfir, münafık ve müşrik, en azından küfrü, yalanlaması, nifakı ve şirki yüzünden fâsıktır. Küfür, nifak ve şirkin dışında daha başka fısk olan ameller de vardır. Mü'min, aslında temel vasıf olarak kâfir, münafık veya müşriğin sıfatı olduğu halde, bu amelleri işleyebilir; böylece fâsık olan mü'min, tevbe etmezse azabı hak eder. Mü'minin işlediği fısk onu fâsık yapar.

Fısk, temelde bir küfür eylemidir; fakat fısk, küfrün itikadî amelini değil; fiilî amelini ifade eder. Yani, el, ayak, göz, dil gibi organların işlediği yasaklanmış ameller fısktır ve bunları işleyen mü'min, itikadî yönden imanda ise de, işlediği fiil yönüyle amelî küfür içindedir. Demek oluyor ki fısk, küfrün fiilî/amelî yönünü ifade eden bir kavramdır. (4)

Alimler, fıskı daha çok “büyük günahları irtikâp etmek” olarak tarif etmişlerdir. Bazı âlimler ise, günahları küçük görmek ve onlarda ısrar etmek de fısktır derler. Genel olarak fıskın üç mertebesi vardır.

Birincisi, günahı çirkin kabul etmekle beraber, yine de zaman zaman şeytanın vesvesesine veya nefesine uyup günah işlemektir. İradesi zayıf olan insanlarda bu hal tekerrür eder.

İkincisi: Günah olduğunu kabul ve ikrar ettiği halde, sık sık aynı haramları işlemektir. İçki tiryakilerinde veya kumar düşkünlerinde bu hal görülür. Üçüncüsü: Haram olduğunu inkâr edip, ısrarla fısk olan davranışı yapmaktır. Fıskın birinci ve ikinci mertebelerinde bulunan müslümanın tevbe etmesi gerekir.

Üçüncü mertebede bulunan insanın ise, müslüman olduğunu iddia ediyorsa, bu yaptığı fısk onu küfre düşürdüğünden tecdid-i iman etmesi ve İslam’a teslim olması şarttır.

Fıskı iki ana bölümde incelemek mümkündür. Birincisi, inançla ilgili fısk; ikincisi, dinî emir ve yasaklarda gevşeklik ve ihmal anlamında fısk.

1- İnançla İlgili Fısk

Kur'an'da genişçe ele alınan fısk davranışlarının inançla, Allah ve peygamberlik kurumuyla ilgili olanı, Allah'a inançsızlık, Allah'ın ayetlerini yalanlama, Allah'ı unutma, nifak, Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeme ve şeytanın Allah'ın emrinden çıkışı olarak sıralanabilir.

a- Allah'a İnançsızlık: Hz. Peygamberimiz'e, münafıkların önderi Abdullah bin Ubey konusunda şu emir verilmiştir: *"Onlardan (münafıklardan) ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar, Allah'ı ve peygamberini inkâr (küfr) ettiler, fâsık olarak öldüler."* (9/Tevbe, 84)

Müşriklerin puta tapmalarının anlamsızlığı ve Allah'ın yaratıcılığı ve yöneticiliği anlatıldıktan sonra, şu belirtilir: *"İşte gerçek rabbiniz Allah budur. Gerçeğin dışında sadece sapıklık (dalalet) vardır. Öyleyse nasıl olup da döndürülüyorsunuz? Böylece, fâsık olanların inanmayacaklarına dair rabbinin sözü gerçekleşmiş oldu."* (10/Yûnus, 33)

Allah'ın indirdiği apaçık ayetleri, yalnızca fâsıklar/yoldan çıkmışlar inkâr eder: *"Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman olan*

kimse, bilsin ki Allah kâfirlerin düşmanıdır. Andolsun ki sana, apaçık ayetler indirdik. Onları sadece fâsıklar/yoldan çıkmışlar inkâr eder." (2/Bakara, 98-99).

Mü'min ve fâsık aynı değerde olamaz: "İman eden kimse, fâsık (yoldan çıkmış) kimseye benzer mi? Bunlar bir olamazlar. İman edip salih amel işleyenlere, bu yaptıklarına karşılık, varacakları cennet konakları vardır. Ama fâsıkların (yoldan çıkanların) varacağı yer ise ateştir." (32/Secde, 18-20). Bu ayetteki fâsık, müşrik anlamında kullanılmıştır.

"Onların (münafıkların) ister bağışlanmasını dile, ister dileme; birdir. Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen bile, Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, Allah'ı ve peygamberini inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah, fâsık (kötülüğe batmış) topluluğu doğru yola (hidayete) erdirmez." (9/Tevbe, 80)

Kitap ehlinin pek çoğu fâsıktır/yoldan çıkmıştır (Bkz. 3/Âl-i İmran, 110). Yine, fık Allah'ın sevmediği ve mü'min kullarına sevdirmedeği durumlardandır. "Bilin ki, içinde Allah'ın peygamberi bulunmaktadır. Eğer O, birçok işlerde size uymuş olsaydı, şüphesiz kötü duruma düşerdiniz. Ama Allah, size imanı sevdirmiş, onu gönüllerinize güzel göstermiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır." (49/Hucurât, 7)

b- Allah'ın Ayetlerini Yalanlama: Kur'anda, Allah'ın ayetlerini yalanlama, fısk olarak nitelenir: "Ayetlerimizi yalanlayanlar (inkâr edenler), fısklarından/yoldan çıkmalarından ötürü azap çekeceklerdir." (6/En'âm, 49)

c- Allah'ı Unutma: Özellikle münafıkların Allah'ı unutması, Kur'an'da fık olarak görülür: "Allah'ı unutup da Allah'ın da kendilerini unuttuğu kimseler gibi olmayın. Onlar fâsık (yoldan çıkmış) kimselerdir." (59/Haşr, 19 ve yine bkz. 9/Tevbe, 67)

d- Allah'ı, Peygamber'i ve Allah Yolunda Cihadı İkinci Dereceye Koyma: Yakınlarını koruma ve dünyevî nimetleri, Allah'a, Peygamberine ve cihada üstün tutma, fık olarak değerlendirilir: "De ki: Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler, size Allah'tan, peygamberinden ve Allah yolunda savaştan daha sevgili ise, Allah'ın emri gelene kadar bekleyin. Allah fâsık kimseleri doğru yola (hidayete) erdirmez." (9/Tevbe, 24)

e- Nifak (İnançta İkiyüzlülük): "İstekli ya da isteksiz olarak verin, nasıl olsa kabul edilmeyecektir. Siz, şüphesiz fâsık bir topluluksunuz. Verdiklerinin kabul edilmesine engel olan, Allah'ı ve peygamberi inkâr etmeleri, namaza tembel tembel gelmeleri, istemeye istemeye vermeleridir." (9/Tevbe, 53-54)

"Münafıklar birbirlerindendir, kötülüğü emreder, iyiliği engeller, Allah'ı unuturlar, onlar fâsıktırlar." (9/Tevbe, 67)

"Onlardan (münafıklardan) râzı olasınız diye size yemin edecekler. Fakat siz onlardan râzı olsanız bile Allah fâsıklar topluluğundan asla râzı olmaz." (9/Tevbe, 96)

f- Allah'ın İndirdiğiyle Hükmetmemek: Ehl-i kitap, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmemekle fâsık olan davranış içine girmiş demektir: *"İncil sahipleri, Allah'ın onda indirdikleriyle hükmetsin. Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenler, işte onlar fâsık olanlardır." (5/Mâide, 47) "O halde, Allah'ın indirdiğiyle aralarında hükmet. Allah'ın sana indirdiği Kur'an'ın bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın, onların hevesine uyma. Eğer yüz çevirirlerse bil ki, Allah bir kısım günahları yüzünden onları cezalandırmak istiyor. İnsanların pek çoğu, gerçekten fâsıktırlar." (5/Mâide, 49)*

g- Şeytanın Allah'ın Emrinden Çıkışı: *"... İblis cinlerdendi; Rabbinin emrinden fisk etti/dışarı çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da onu ve onun soyunu mu dost ediniyorsunuz? Oysa onlar sizin düşmanınızdır. Zalimler için bu ne fena bir değişmedir." (18/Kehf, 50)*

2- Dinî Emir ve Yasaklarda Gevşeklik ve İhmal

Fıskın ikinci anlam alanı, yanlış tutum ve davranışlarda bulunmaktır. **Fısk, ister az, isterse çok olsun, günah işlemek demektir. Ama genellikle, çok günah işlemek olarak bilinir.** Fâsık kavramı, çoğunlukla dinî hükme bağlanan ve onu kabul eden ama bütün veya bir kısım hükümlerini ihlal eden kişi için kullanılır. Aslî kâfire fâsık denilmesi, aklın ve fitratın ortaya koyduğu hükmü ihlal edişi dolayısıyladır. Bu anlam alanından yola çıkarak fâsık kelimesi, "günahkâr mü'min" için kullanılır olmuştur. Yaptığı yanlış işler, "dinden çıkma" anlamına gelmez.

a- Yalan Haber Yaymak ve Yalancı Şahitlik: Fâsık, Kur'an'da iki yerde yalancı anlamında kullanılmıştır. Yalancının haberi, doğruluğu araştırılmadan kabul edilirse, olumsuz bazı sonuçlar doğurur: *"Ey iman edenler! Eğer fâsıklardan (yoldan çıkmışlardan) biri, size bir haber getirirse, onun iç yüzünü araştırın. Yoksa bilmeden (farkına varmadan) bir topluluğa fenalık edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz." (49/Hucurât, 6)*

Bu ayet, o sırada müslüman olan Velid bin Ukbe hakkında inmişti. "Mustalıkoğulları bana zekât ödemedi. Beni öldürmek istedi." diye haber getirmişti. Ancak, Mustalıkoğulları gelip gerçeği söylediler. (Ahmed bin Hanbel, Müsned

4/279). Özellikle yazılı veya görüntülü medyanın haberleri bu ayetin gösterdiği doğrultuda değerlendirilmelidir.

Özellikle İslam ve müslümanlar hakkındaki medyadaki haber ve ithamlara itibar edilmemeli, bu konularda fâsık medyanın ancak yanıldığı zaman yanlışlıkla doğru haber yaydıkları unutulmamalıdır. Müslümanların ellerinde olduğu medyanın çoğu haberlerinin de, fâsıkların ulusal ve uluslar arası ajans kaynaklarından alındığı gerçeği göz ardı edilmemelidir.

İmam Kurtubi: **Fâsık olduğu kesin olarak tespit olunan kimsenin haberleri geçersizdir, kabul edilemez.** Çünkü haber emanettir. Fısk ise, haberin iptalinin (geçersiz olmasının) delilidir. ⁽⁵⁾ Bu konuda İmam Cessas'ın tespiti şudur: "Ayette geçen *"tahkik edin"* emri, fâsığın şahitliğinin kabul edilmemesinin delilidir. Çünkü şahitlik, bildiğini haber vermekten ibarettir.

Fâsık olan kimsenin şahitliği kabul edilmediği gibi, diğer hususlardaki haberleri de kabul edilmez. ⁽⁶⁾ İffetli kadınlara zina iftirasında bulunanlara Kur'an'da fâsık denmiştir. (24/Nur, 4-5). Çünkü böyleleri, toplumun aile yapısında derin yaralar açabilir. Yine, Kur'an'da ahde vefasızlığın bazı örnekleri, fısk olarak değerlendirilir (5/Mâide, 106-108; 7/A'râf, 101-102; 9/Tevbe, 8-11).

b- Allah Adı Anılmadan Kesilen Hayvanların Etini Yemek: Kur'an'da Allah adı anılmadan kesilen hayvanların etini yemek, fisk (günahkârca davranış) olarak nitelenir: *"Üzerine Allah'ın adı anılmadığı kesilmiş hayvanları yemeyin. Bunu yapmak, fısktır (Allah'ın yolundan çıkmaktır)." (6/En'âm, 121)*

"Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına kesilenler, boğulmuş, bir yerine vurularak öldürülmüş, düşüp yuvarlanmış, başka bir hayvan tarafından süsülmüş, yırtıcı hayvan tarafından yenmiş olanları, dikili taşlar üzerine boğazlananlar ile fal oklarıyla kısmet aramanız, size haram kılındı. Bunlar, fısktır." (5/Mâide, 3)

Mü'minin, yiyeceği nesnelerde de Allah bilincini, helal ve haramı gözetmesi şarttır. Fâsık, "üzümünü ye, bağını sorma!" der; mü'min ise, bağını sormadığı, helal mı haram mı olduğunu bilmediği üzümü kesinlikle ağzına koymaz. *"Kâfirler (dünyadan) faydalanırlar, hayvanların yediği gibi yerler. Onların yeri ateştir."* (47/Muhammed, 12).

c- Zulüm: İsrailoğulları, kendilerine bildirilen ilahî mesajı, başkasıyla değiştirdikleri için zulmetmişler ve böylece fisk işlemişler, yoldan çıkmışlardı: *"... Biz de zalimlere, fıskları / yoldan çıkmaları sebebiyle gökten azap indirdik."* (2/Bakara, 59) Yine, Cumartesi yasağına uymayan İsrailoğulları, Kur'an'da zâlim ve fâsık olarak adlandırılır (bkz. 7/A'râf, 165).

d- Servetiyle Şımarma: Servet sahipleri (mütrefûn), ellerindeki güce güvenerek Allah'ın emrine karşı çıkabilir, sırt çevirerek günahkârca yaşamaya devam edebilir: *"Bir şehri (toplumu) yok etmek istediğimiz zaman, şımarık varlıklılarına (mütreflere) yola gelmelerini emrederiz. Ama onlar fısk işlerler/yoldan çıkarlar. Artık o şehir yok olmayı hak eder. Biz de onu yerle bir ederiz."* (17/İsrâ, 16)

e- Livâta (Homoseksüellik): Lut kavminin çirkin davranışı, Kur'an'da fısk (günaha gömülüp gitme) olarak belirtilir: *"Lut'a da hüküm ve ilim verdik. Onu çirkin işler işleyen kasabadan kurtardık. Doğrusu onlar fâsık (yoldan çıkmış, günaha gömülüp gitmiş) kötü bir topluluktur."* (21/Enbiyâ, 74 ve bkz. 29/Ankebut, 33-34).

f- Çirkin Söz (Sebb): İki ayette füsuk kelimesi, müslümanların birbirleriyle konuşmasıyla ilgili görgü kurallarını belirtir. Bunlardan biri, hac yolculuğu sırasında uyulması gerekli yasaklar arasında, füsuk'tan/çirkin söz ve yakışsız davranışlardan sakınmaları gerektiği ayetidir (2/Bakara, 197).

Diğeri, müslümanlar birbirleriyle konuşurken, birbirlerini ayıplamayacak ve kötü lakaplarla çağırmayacak; birbirleriyle iyi hitap çerçevesinde geçineceklerdir: *"Ey iman edenler! Bir topluluk, ötekini alaya almasın, belki de onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kadınlar da başka kadınları alaya almasınlar, belki de onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İman ettikten sonra yoldan çıkmış olmak/füsuk (çirkin söz ve davranış) ne kötü bir isimdir. Tevbe etmeyenler, işte onlar zâlimlerdir."* (49/Hucurât, 11) Görüldüğü gibi, her iki ayet de, füsuk kelimesiyle anlatılan fıskın bu türünde, mü'minlere seslenmektedir. (7)

Fıskın Sosyal Niteliği

Fısk kavramıyla ilgili ayetlerin bir bölümü, fısk'ın insanların pek çoğunun bulaştığı bir illet olduğunu belirtir. *"Aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet. Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın. Onların heveslerine uyma. Eğer yüz çevirirlerse bil ki, Allah, bir kısım günahları yüzünden onları cezalandıracaktır. İnsanların pek çoğu gerçekten fâsıktırlar."* (5/Mâide, 49)

İnsanlığın büyük çoğunluğu fıskla bulaşacaktır. Çünkü insanlığın, her devirde, çoğunluğunun kaos ve karanlığa yenik düştüğü yolundaki anlayış, Kur'an'ın temel kabulleri arasındadır. (8)

Fısk Davranışlarının Sonucu

Kur'an, toplumların çözüntüye ve çöküşe uğramasında, fısk davranışlarının etkisini açıkça belirtir. Allah, fıskı çirkin göstermiştir. Özellikle bir yasağı çiğnemek ya da bir emri yerine getirmemekle olsun, Allah'ın iradesine zıt davranışlarda bulunmak, Kur'an'da sık sık en çetin cezayı gerektiren fısk olarak lanetle anılmaktadır.

a- Allah, Fâsıkları Hidayete Eriştirmez, Onlardan Râzı Olmaz

Fısk davranışlarından söz eden pek çok ayet, "Allah, fâsıkları hidayete (doğruya) eriştirmez" yargısıyla biter. "Allah'tan sakının, dinleyin. Allah fâsık kimseleri hidayete / doğruya eriştirmez." (5/Mâide, 108) "De ki: Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler, sizce Allah'tan, Peygamberinden ve Allah yolunda cihaddan daha sevgili ise, Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah, fâsık kimseleri hidayete/doğru yola eriştirmez." (9/Tevbe, 24)

Selef âlimleri: "İyiliğin sevabı, ondan sonra işlenen iyiliktir; kötülüğün cezası ise daha sonra işlenen kötülüktür" derler. İşleyene nisbetle günahlar, hastaya oranla hastalık gibidir. Direncini zayıflatır, bedeninde hastalık yapar ve mikropların girebileceği gedikleri açar veya zaten var olan hastalık ve mikrobu daha da güçlendirir.

Taviz tavizi, günah da günahı doğurur. Şeytan, haramlara kapı açan birini buldumu, o kapıdan kolay kolay ayrılmaz. Midenin doyması söz konusu olduğu halde, nefsin doyması söz konusu değildir; nefsin midesi yoktur. Nice kötü alışkanlık ve günahın başlangıçta küçük bir düşünce veya önemsiz bir eylemle başladığı durumlar hiç de az değildir.

b- Dünyevî Azap ve Helâk

"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizin yaptığı (işler) yüzündendir. (Allah, işlediklerinizin) birçoğunu da affeder." (42/Şûrâ, 30) Yani, ey insanlar! Başınıza gelen bütün hastalık, felaket, deprem gibi musibetler, acılar, dertler, stres, bunalım ve benzeri hoş olmayan durumlar, kazandığınız günahlar

sebebiyledir. Fakat, buna rağmen Allah, günahlarınızın çoğunun cezasını peşinen vermez.

Kötülükleri işlemek, işleyenine bakılmaksızın, cezanın kendisine gelmesini gerekli kılar. Kötülüklerin işlenmesinde ve ona terettüp eden cezada sünnetullah, genel ve kesin olup, bütün mahlukat için geçerlidir. Ne bir fertten, ne cemaatten, ne de ümmetten geri kalmaz.

Tolerans söz konusu değildir. Allah, âlemlerin rabbıdır. Herkes bu genel kanunun önünde eşittir. **Kötülük işleyen her kimse, sünnetullah (Allah'ın evrendeki değişmez yasaları) gereği cezasını görür.** Bu rabbânî düsturu, "kimi hakkında vazgeçer, kimisi için de uygulama yapmaz" tarzında algılayan yanıltmış ve hata etmiştir. Allah, bu genel kuralı açıklarken "*Kötülük yapan, cezasını çeker.*" (4/Nisâ, 123) buyurmaktadır.

Hız. Musa, şu duayı yaptı: "*Rabbim! Ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebiliyorum. Artık bizimle bu fâsık kavmin (yoldan çıkmış toplumun) arasını ayır.*" (5/Mâide, 25)

Fıska bulaşmış olanlara, gökten azap inecektir: "*Zulmedenler, kendilerine söylenmiş olan sözü başka sözle değiştirdiler. Biz de zâlimlere, fiskları (yoldan çıkmaları) sebebiyle gökten azap indirdik.*" (2/Bakara, 59) Yine Lut kavminin fıskı, ayetleri yalanlayanların fıskı, İsrailoğullarının fıskı, onların azabına sebeptir (Bkz. 29/Ankebut, 33-35; 6/En'âm, 49; 7/A'râf, 165; 59/Haşr, 5).

Helâk edilen kavimlerin ortak özelliği, kötülüklerinin fısk kavramında belirişidir. "*Peygamberlerden azim sahibi olanlar gibi sen de sabret. İnkârcılar için acele etme. Onlar kendilerine söz verileni gördükleri gün, dünyada sadece gündüzün bir müddeti eğlendiklerini sanırlar. Bu bir bildiridir. Fâsıklardan (yoldan çıkanlardan) başkası helak edilir mi hiç!*" (46/Ahkaf, 35)

"*Bir şehri (toplumu) yok etmek istediğimiz zaman, şımarık varlıklılarına (mütreflere) yola gelmelerini emrederiz. Ama onlar fisk işlerler/yoldan çıkarlar. Artık o şehir yok olmayı hak eder. Biz de onu yerle bir ederiz.*" (17/İsrâ, 16)

Fısk ve fâsıktan söz eden ayetlere siyak - sibaklarıyla (önceki ve sonraki ifadeler) birlikte bakıldığında, fâsık toplumun nasıl çöküş sürecine girdiği ve neden çöküşü hak ettiği aydınlığa kavuşur. Bu ayetlerde fâsık toplumda, tüm sosyal değer ve dinamiklerin ayaklar altına alındığı özellikle belirtilmektedir.

Toplum bireylerinin Allah'a ve birbirlerine karşı sorumluluk ahlakına sahip olmamaları, ilişkilerinde çıkarı esas almaları, yalancı ve iftiracı olmaları, hak-hukuk

gözetmemeleri, dünya hayatına, para, mal ve mülke düşkün olmaları, toplumda karışıklık çıkarmaları, bozgunculuk yapmaları vb. bütün olumsuzlukların iyice yaygınlaşması ve baştan ayağa bütün bir toplumu kuşatması, fâsıklık adını almaktadır. Bütün bu sayılan olumsuzlukları ve dolayısıyla fâsık toplumu Kur'an, şöyle özetlemektedir:

"Fâsıklar, Allah'la yapılan ahdi (sözleşmeyi) kabulden sonra bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi ayırırlar. Yeryüzünde fesad (bozgunculuk) çıkarırlar. Hüsrâna/ zarara uğrayanlar, işte onlardır." (2/Bakara, 27) Bu ayette, fâsığın tam tanımı görülebilir. Fâsık, Allah'la olan ilişkilerini kesip ayıran, insanların arasını bozan ve toplumda karışıklık çıkaran kimsedir. Böyle insanların çoğalması ise, toplumda çözüntü ve çöküşü hızlandırır.

"Görmediler mi ki, onlardan önce yeryüzünde size vermediğimiz bütün imkânları kendilerine verdiğimiz, gökten üzerlerine bol bol yağmurlar indirip evlerinin altından ırmaklar akıttığımız nice nesilleri helâk ettik. Biz onları, günahları sebebiyle helâk ettik ve onların ardından başka nesiller yarattık." (6/En'âm, 6)

Bu ayetten açıkça anlaşılmaktadır ki, helak olanları, Allah işledikleri günahları sebebiyle helak etmiştir. Bu haberde, sabit bir gerçeğin ve sürekli bir kuralın ifadesi vardır. Günahlar, sahibini helake sürükler, Allah günahkârları günahları sebebiyle helak etmektedir. Bu, günahlar yayıldıkça, toplumların boyun eğmek zorunda kaldıkları değişmez bir kanundur. Geçmiş ümmetlerde olduğu gibi, toplumlar ya Allah tarafından gelen bir musibetle helak olurlar, ya da günahın uçsuz bucaksız çöllerine dalarken helak olmayacağını zanneden toplumun büyük bir bölümünde geçerli olan yavaş ve doğal bir değişim ve çözülmeyle yok olup giderler. (9)

Demek ki fîsk, sadece ölüm sonrası sıkıntılar getiren bir sapma değil; dünya hayatında da felaketlere yol açan bir yozlaşmadır.

c-Uhrevî Azap ve Cehennem

Fîsk davranışlarına bulaşanların varacağı yer cehennemdir. *"İman eden kimse, fâsık (yoldan çıkmış) kimseye benzer mi? Bunlar bir olmazlar. İman edip salih amel işleyenlere, yaptıklarına karşılık, varacakları cennet konakları vardır. Ama fâsık olanların (yoldan çıkmışların) varacağı yer ateştir. Oradan çıkmak isteyişlerinin her defasında geri çevrilirler ve onlara 'yalanlayıp durduğunuz ateşin azabını tadın' denir."* (32/Secde, 18-20)

İnkârcılar, büyüklenme ve fiskın cezasını görecekler: *"İnkâr edenler ateşe sunuldukları gün, onlara 'dünyadaki hayatınızda sizin için güzel olan her şeyi harcadınız, onların zevkini sürdünüz. Ama bugün, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızın ve fiskın (yoldan çıkmanızın) karşılığında, alçaltıcı bir azap göreceksiniz."* (46/Ahkaf, 20)

Fiskın Sembol Tipleri

Fisk davranışları belirten ayetler, bu illete yakalanan sembol tipleri de gösterir.

a- İblis / Şeytan: Yüce Allah'ın, *"Adem'e secde edin"* emrini, büyülenerek ve ateşten yaratıldığını öne sürerek dinlemeyen İblis, fiskın (yoldan çıkmanın) da ilk sembol tipi olmuştur (18/Kehf, 50).

b- Nuh Kavmi: Bugünkü Irak topraklarında yaşamış olan Nuh kavmi, peygamberi dinlemeyerek fiskın/yoldan çıkmanın sembolü olmuş, bu yüzden de cezalandırılmıştır (51/Zâriyât, 46).

c- Lût Kavmi: Çirkin işler yapan Lût (Sodom) kavmi de, fâsık / yoldan çıkmış kötü bir kavimdi, bunun cezasını da gördüler (21/Enbiyâ, 74-75; 29/Ankebut, 54-55).

d- Firavun ve Yandaşları: Firavun, mele'si (yandaşları) ve kendilerini küçümsemesine rağmen Firavun'a itaat eden kavmi, Hz. Musa'ya inanmayan, fâsık (yoldan çıkmış) bir topluluktur. Bu yüzden Allah'ın öfkesini çektiler ve hepsi suda boğuldular (27/Neml, 12; 28/Kasas, 32; 43/Zuhruf, 54-55).

e- Yahudiler ve Hristiyanlar: Yahudilerin fisk davranışları on kadar ayette ele alınmıştır. Kendilerine söylenmiş sözü başkasıyla değiştiren zâlim yahudiler, fiskları sebebiyle gökten azaba uğradı (2/Bakara, 59).

Onların pek çoğu fâsık olduğu gibi, yine pek çoğunda ahde bağlılık da yoktur (7/A'râf, 102). Cumartesi yaşağını çiğneyerek, bu günlerde balık avlıyorlardı (7/A'râf, 163) ve yine yahudilerin diğer fisklarıyla ilgili bkz. 5/Mâide, 24-26, 49, 59, 80-81.

Hristiyanların da pek çoğu fisk illetine bulaşmıştır. *"Kitap ehli inanmış olsalardı, kendileri için daha hayırlı olurdu. İçlerinde iman eden olmakla beraber, pek çoğu fâsıktır (yoldan çıkmıştır)."* (3/Âl-i İmran, 110) Mü'minlerin kendilerine

benzememeleri gereken kalpleri katılaşılan ehl-i kitabın çoğu fâsıktır (57/Hadîd, 16; 27).⁽¹⁰⁾

İslam hukukçuları fıskı ahlakî ve dinî boyutundan çok, hukukî yönüyle ele almış ve kişilere fısk isnadının yapılabilmesi için mümkün olduğunca dışa akseden davranışları ölçü alan objektif kriterler belirlemeye çalışmışlardır.

Fısk, adalet kavramının karşıtı olarak "kişinin büyük günahları işlemesi, küçük günahları işlemekte ısrar etmesi veya farzları terketmesi, haramları işlemesi, kötü davranışlarının iyi davranışlarından çok olması" şeklinde zahirî bir vasıf olarak tanımlanmaya çalışılmıştır.

Fıskın devlet başkanlığı görevini üstlenmeye veya devam ettirmeye engel olup olmadığı hususu, fâsığın namazda imamet, ordu kumandanlığı veya kadılık/hâkimlik görevleriyle bağlantılı olarak İslam âlimleri arasında geniş tartışmalara yol açmıştır.

Kelamcılar ve fakihlerin genel görüşü, **devlet başkanında adalet vasfının bulunmasının şart olduğu, fâsığın kamu velayet hakkı bulunmaması sebebiyle bu görevi üstlenemeyeceği** şeklindedir. Devlet başkanının göreve geldikten sonra fısk sayılan söz ve davranışlarda bulunması halinde âlimlerin önemli bir kesimine göre görevinden düşmüş (mün'azil) sayılır ve değiştirilmesi gerekir. Mâverdi, devlet başkanının haramları işlemesi veya farzları terketmesi şeklindeki fiilî ve açık fıskını hem devlet başkanı olmaya, hem de göreve devama engel sayar.⁽¹¹⁾

Büyük İslam âlimlerinden Said Nursi de, meclisi ziyaretinde birinci cumhur başkanının yüzüne karşı, "sen namaz kılmıyorsun; Namaz kılmayan da fâsıktır. Fâsığın yöneticiliği de bâtıldır, geçersizdir!" diye haykırmıştır. "*Cihadın en faziletlisi zâlim yöneticilere Hakk'ı haykır(arak onları Hakk'a yönelt)mektir.*" (Keşfü'l-Hafâ, hadis no 457)

Zamanımızda fâsıklar ve küfrünü açıkça izhar etmekten çekinmeyen tâğutlara karşı Hakk'ı haykırarak cihadın en faziletlisini icrâ eden yiğitler yeterli şekilde gözükmendiğinden fâsıklar her türlü fıskı tüm topluma rahatlıkla yaymaktadır. Günümüzde üstâdın izini takip ettiğini iddia edenler ise, hor görmeleri gereken fâsık ve tâğutları hoşgörme ticaretindeler...

İslam hukukçuları, evlilikte kadının lehine olmak üzere gözetilmesi gereken küfüv/denkliğin dindarlık açısından da aranacağı, bu yüzden **fâsık erkeğin dindar kadına denk olamayacağı** görüşündedir.

Şahitliğin kabulü için ileri sürülen şartlardan biri de şahidin adaletli olması, yani fâsık olmamasıdır. Fısk, şahitlerde adaleti düşüren unsur olarak görülmüştür. Herhangi bir haram fiili işleyen veya bir farzı terkeden kişinin yalan da söyleyebileceği, bundan dolayı sözüne itimat edilemeyeceği düşüncesiyle, İslam hukukunda fâsığın şahitliği kabul edilmez.

Şahitlerin âdil olmasından murad, büyük günahları işlememesi ve küçük günahları işlemekte ısrar etmemesi olarak görülmektedir. *"Eğer fâsık bir kimse, size bir haber getirirse onu araştırın..."* (49/Hucurât, 6) *"... ve sizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun."* (65/Talak, 2) mealindeki ayetlerde şahitlerin âdil olması, fâsıkların sözüne itibar edilmemesi istenmektedir.

Mecelle'de de şahidin âdil olmasının şart olduğu ifade edildikten sonra, **âdil, hasenâtı seyyiâtına galip olan kimsedir.** Binaenaleyh rakkas/köçek, maskara/palyaço gibi namus ve mürüvveti ihlal eden hal ve hareketleri itiyad eden şahısların ve yalancılık ile maruf olan kimselerin şahitlikleri kabul edilmez (Madde 1705) denilerek hem bu konuda Hanefî mezhebinde yerleşik hüküm açıklanmış, hem de bazı örneklerden hareketle fıskta objektif bir tanım getirilmeye çalışılmıştır. (12)

Büyük Günahlar

Günahları büyük ve küçük günahlar diye ikiye ayırmak Kur'an'ın bir tasnifidir: *"Eğer yasakladığımız büyük günahlardan (kebâirden) kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı (seyyiâtınızı) örteriz ve sizi şerefli bir makama koyarız."* (4/Nisâ, 31)

"Küçük kusurları (lemem) dışında, büyük günahlardan (kebâira'l-ism) ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır." (53/Necm, 32) Ayetlerde geçen *kebâir*, *kebâira'l-ism*, *zünûb* kelimeleri büyük günahları gösterirken; *seyyie* (çoğulu *seyyiât*) ve *lemem* kelimeleri de küçük günahları gösterir.

Hangi günahın kebîre (büyük günah) olduğu hususu, kebîrenin tarifini zorunlu kılmaktadır. Kendisine karşı günah işlenen Allah'ın azameti itibariyle, bütün günahların büyük olduğu, binaenaleyh büyük-küçük diye bir ayırma gitmenin gereksiz olduğu yolunda görüşlere rağmen, meşhur ve makbul olan, böyle bir tasnifin varlığını kabuldür.

Nitekim, bu konuya temas eden Gazzali, "küçük günahlarla büyük günahların arasında fark olduğunu kabul etmemek uygun değildir. Çünkü dinden

öğrendiğimize göre, bir günaha bazen büyük denmekte, bazen de küçük. Zira günahlar, şahıslara ve durumlara göre farklılık arz etmektedir" (13) derken, böyle bir tefrikin yerinde olduğunu belirtmektedir.

Büyük günahın bazı belirtileri şöyle sıralanır: a- Kendisine bir hadd cezasının terettüp etmesi, b- Kur'an veya sünnette azab veya ateşle tehdidin varlığı, c- Günahı işleyenin fâsık olarak isimlendirilmesi, d- Fâilinin lânetlenmesi gibi. Başka bir tarif de şöyledir: Kebîre, üzerinde ısrar edilen; sağîre (küçük günah) ise kendisinden istiğfar edilen günahdır.

İbn Mes'ud'a göre kebâir, Allah'a şirk koşmak, Allah'tan ümidi kesmek ve Allah'ın cezasından emin olmaktır. İbn Abbas ise kebîrenin tarifinde, üç çeşit belirtisi olan günahın büyük günah olduğu anlayışına sahiptir: a- Allah'ın yasak ettiği şey, büyük günahdır; b- Allah'a isyan demek olan şey, büyük günahdır; c- Allah'ın, hakkında, azabla, lânetle veya gazabla hükmünü bildirdiği her fiil büyük günahdır.

Verilen bu tariflerden ortak bir senteze varırsak diyebiliriz ki, **büyük günah, yerine getirilmesi vacib/gerekli olarak Allah tarafından bildirilen direktifleri ihlal etmek, bunlara itaat etmemektir.** Kebâirin biri inanca taalluk edip insanı küfre götüren, diğeri de sadece fiile taalluk edip inanca taalluk etmeyen olmak üzere iki kısımda mütalaa edildiğini, müttefekun aleyh olan bir hadise binaen en büyüklerinin Allah'a şirk koşmak, ana-babaya itaatsizlik etmek, yalan şehadette bulunmak ve kasden cana kıymak (Buhâri, İstiâbe 1; Müslim, İman 143, 144) olduğunu belirtebiliriz.

Günahların tasnifinde Ebu Talib el-Mekkî'ni tasnifi meşhurdur. Buna göre büyük günahlar 17 tane olup, gruplandırılması şöyledir: Dört tanesi kalbin amellerine (Allah'a şirk koşmak, günahta ısrar, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek ve Allah'ın mekrinden/azabından kendini emin saymak); dört tanesi dilin amellerine (yalan şahitlik, evli kadına iftira, yemin-i gamus ve sihir); üç tanesi mideye (içki ve sarhoş edici içecek içmek, yetim malı yemek ve bile bile faiz yemek); iki tanesi ırza/namusa (zina yapmak, livata yapmak); iki tanesi elin amellerine (haksız cana kıymak ve hırsızlık); iki tanesi ayaklara (cihad için seferberlikten kaçmak veya Allah için yapılan savaştan kaçmak) ve nihayet bir tanesi de bütün bedenle ilgilidir (ana-babaya âsi olmak).

Kebâirin/büyük günahın en büyüğünün şirk olması, mü'minin statüsünü değiştirmesi sebebiyledir. Bu listelerin ortak özelliği şudur: Kebâirin en büyüğü olarak sunulan şirkin dışındakilerin çoğu, doğrudan doğruya fertlere yönelik suçlardır. Bununla beraber dinî yaşantıyı bozan, safvetini yok eden kusurlar da söz konusudur.

Mesela **namazı terk, zekâtı men, özürsüz olarak Ramazan orucunu yemek**, hali vakti yerinde olduğu halde **hacca gitmeme, Allah ve Rasûlü hesabına yalan söylemek/iftira atmak, kadının erkeğe; erkeğin kadına benzeme özentisi, kaderi inkâr, tasvir (put yapımı ve putçuluk), Allah'tan başkası adına hayvan boğazlamak, bile bile başkasının oğlu olduğu yolunda iddiada bulunmak, Allah'ın mekrinden emin olmak, özürsüz cemaati (İslâm toplumunu) terk etmek.**

Büyük Günah İşlemenin Neticesi

İslam akaid ve kelim tarihinde çok mühim bir yere sahip olan büyük günah sahibinin ahiretteki durumu hakkında ehl-i sünnetin görüşü şudur: Şirk hariç (4/Nisâ, 48, 116), büyük günahlardan birisini işleyen kimse, ölürse üç ihtimal söz konusudur:

Ya Allah, rahmetiyle onu bağışlar, ya Hz. Peygamber ona şefaatçi olur (Ebû Dâvud, Sünne 21; Tirmizî, Kıyâme 11), ya da günahı kadar yanar, iman sahibi olduğu için ebediyyen cehennemde kalmayıp, cezası kadar yandıktan sonra, Allah'ın rahmeti vesilesiyle sonra cennete girer. (14)

Küçük Günahlar

Kur'an-ı Kerim'de *lemem* (53/Necm, 32) ve *seyyie* kelimeleriyle ifade edilen **küçük günahlar**, tarifini şu ifadede bulur: **Kebîrenin alanı veya tarifi dışında kalan, yani hakkında bir ceza (hadd) bulunmayan, cehennem ateşi ile de tehdit edilmeyen günahlardır. Tевbe ile veya iyi amellerle silinebilen küçük günahlar, çeşitli nedenlerle büyük günaha dönüşür.**

Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.)'den: *"Üzerinde ısrar edildikçe, küçük günah yoktur."* anlamında bir rivayet (İbn Ebi Şeybe, Musannef; Deylemi) vardır.

"Hiçbir küçük günah yoktur ki, küçük (önemsiz) görüldüğü halde büyümesin; Hiçbir büyük günah yoktur ki, tevbe/istiğfar edilerek küçülmesin." Başka bir hadis-i şerifte ise, göze önemsiz görünen günahlardan açıkça sakındırılmaktadır: *"Ey Âişe! Göze önemsiz gibi görünen günahlardan sakın! Çünkü bu günahlar için, Allah tarafından görevlendirilmiş bir görevli vardır."* (İbn Mâce, Zühd 29)

Ahmed bin Hanbel'in Müsned'inde (Müsned-i Ahmed, I/402, V/331, VI/70) ise, mezkûr hadisin devamı şöyle biter: "... Çünkü küçük günahlar insanda bir araya gelince onu helak eder. Tıpkı çöl bir arazide bulunup da, yanına kavmin işçileri gelen şu adamın hali gibi: O adam ve diğerleri odun taşıyıp üstüste yığarlar ve bir yığın meydana getirirler. Derken odun yığını ateşe verirler ve (küçük küçük olan, ama bir araya gelince kocaman bir yığın olan bu çalı çırpının ateşiyle) o çölde bulunan bütün canlıları yok ederler."

Küçük günahları önemsememek, bunlarda ısrar etmek, insanı büyüklerini yapmaya hazır hale getiren psikolojik ve ruhî bir değişikliğe uğrattır. (15) Küçük günahlarla ilgili aşağıdaki tavırlar, bizi böyle bir ruh haline yaklaştırırlar:

1- Küçük günahlarda ısrar ve bunlara devam;

2- Günahı önemsememe, zira günahı gözümüzde büyütme, kalbin nefret ve hoşnutsuzluğundan kaynaklanırken, aldırmamak da ona alışkanlık kesbetmeden ileri gelir;

3- Küçük gûnahtan haz duyup onunla şımarmak ve bunu bir nimet elde etmek sanıp, bedbahtlık sebebi olduğundan gafil bulunmak;

4- Allah'ın, kendisini cezalandırmamasına ve hilm göstererek mühlet tanınmasına (istidrac) aldanmak;

5- Günahı işleyip, ondan sonra da bunu başkalarının yanında söylemek; Allah'ın bu suçu örtmesine karşı aşırı bir duyarsızlık ve gaflet olduğu gibi, aynı zamanda duyan kimseleri de suça teşvik olacaktır. (16)

Küçük günah hakkında sakındırıcı kesin bir tehdit, lânet, cehennem ateşi gibi unsurların olmamasına bakarak aldanılmamalıdır. Çünkü, sayılan sebeplerden ötürü, büyük günaha dönüşmesi daima mümkündür. Bu bakımdan günahın küçüklüğüne değil, ama kendisine karşı geline Allah'ın azamet ve kibriyasına bakarak, günahlardan sakınmamız lazımdır. (17)

Muhâtaba Göre Günahlar

Günahlar, muhataba göre üçe ayrılır.

1- Allah'a Karşı Günah: Küfür, şirk ve endâd/eş ve benzer koşma gibi tevbe edilip vazgeçilmedikçe affedilmeyen günahlardır.

2- İnsanlara Karşı Günah: Kur'an-ı Kerim'de, insanlara yönelik günahlar, Allah'a yönelik olanlardan daha çeşitli olup, bunlar farklı alanlara dağılmaktadırlar. Netice itibariyle bu tür günahların önemi şuradadır: **Bunlar kul hakkını ihlâl olduğundan kendisine haksızlık yapılanın rızası olmadıkça bağışlanmaz.**

İnsanlara karşı işlenen günahlardan **katl** (2/Bakara, 85; 4/Nisâ, 92) **kan dökme** (2/Bakara, 84); **kız çocuklarını diri diri toprağa gömme** (16/Nahl, 58-59; 43/Zuhruf, 17) zikredilir. **Cana kıyma**, hataen olmanın dışında, kesinlikle mü'minlerden nehyedilirken (4/Nisâ, 92), kasıtlı öldürmelerin cezası kısas olarak (2/Bakara, 178, 179) tayin edilmiştir.

Faiz yeme (2/Bakara, 275, 278, 279; 3/Âl-i İmran, 130) -ki faiz yemek bağışlanmayacak suçlardan sayılmış ve faiz yiyenlerin kabirlerinden mahşer günü şeytan çarpmış bir durumda dirilecekleri ayette ifade edilmiştir. (2/Bakara, 275) -; mala hıyanet etmek/ğull (3/Âl-i İmran, 161);

cimrilik (3/Âl-i İmran, 180; 4/Nisâ, 37); **malı ve tartıyı noksanlaştırma** (2/Bakara, 282; 7/A'râf, 85); **helal - haram demeyip miras yemek** (89/Fecr, 19); **hırsızlık** (5/Mâide, 38; 12/Yûsuf, 70, 73); **rüşvet yemek** (5/Mâide, 62) Kur'an'da yasaklanan insanlara karşı işlenen günahlardandır. Yine, **işkence yapma** (5/Mâide, 59); **yetim malı yemek** (17/İsrâ, 10, 34); **yetimi çirkin tarzda kovmak** (107/Mâun, 2); **yoksulu doyurmamak** (107/Mâun, 3); **yüzsüzlükle insanlardan bir şey istemek suretiyle onları incitmek** (2/Bakara, 273); **hıyanet** (4/Nisâ, 105, 107; 8/Enfâl, 27, 58, 71); **gözlerin haince bakışı** (40/Mü'min, 19); **ahde riayetsizlik** (17/İsrâ, 34); **insanlara iftira, işlediği günahı masum birine yıkma** (4/Nisâ, 112); **iffetli kadınlara zina isnadı** (24/Nur, 4, 11, 23)

-ki dört şahit getirilmedikçe seksen değnek/celde vurulur-; **bühtan/iftira** (4/Nisâ, 20, 112, 156); **genç kızları zinaya zorlamak** (24/Nur, 33); **yalan şahitlik** (22/Hacc, 30); **insanlara karşı büyükleme ve şımarma** (17/İsrâ, 37); **haset ve kıskançlık** (2/Bakara, 109; 4/Nisâ, 54) bütün bunlar, Kur'an'da yasaklanan insanlara karşı işlenen günahlardandır. **Büyücülük** (113/Felak, 4);

kasılarak yürümek (75/Kıyâme, 33); **insanlara iltifat etmeyip onlara burun kıvrma** (31/Lokman, 18); **ana babaya itaatsizlik** (31/Lokman, 14-15); **insanlarla alay etmek, onları küçümsemek**, başkalarını güldürecek biçimde onların kusurlarına ve eksikliklerine dikkat çekmek (24/Nur, 11); her ne şekilde olursa olsun **başkasını ayıplamak, kınamak** (9/Tevbe, 58, 79, 49/Hucurât, 11)

-ki böyle bir davranış, imandan sonra fiska düşmek kadar tehlikeli sayılmıştır-; **müslümanların kusurlarını araştırıp, gizli durumlarını açığa vurmak**

(49/Hucurât, 12); **tanıdığını yokluğunda hoşlanmayacağı şeylerle anmak, yani gıybet** (49/Hucurât, 12)

-öylesine çirkin bir davranıştır ki, ölü kardeşinin etini yemeye/yamyamlığa denk tutulmuştur-; **başkası hakkında zanla hüküm vermek** (17/İsrâ, 36; 46/Ahkaf, 6, 12); **kaş-gözle insanları çekiştirme** (83/Mutaffifin, 30) gibi günahlar insanlara yönelik günahlardır.

Kur'an'da insanlarla ilgili günahlara oldukça fazla yer ayrılması, Kur'anî öğreti ve dünya görüşünün, sosyal âhenk ve intizama ne kadar itina gösterdiğinin bir belgesi sayılsa gerektir. Çünkü, farklı yoğunluktaki manalarıyla, bu kadar çeşitli kelimenin kullanılması, toplumsal hayat ile her noktadan temasa geçip, onu etkileme hedefini gözetir.

3- İnsanın Kendisine Karşı Günahı: Günahlar, kötü akıbeti bizzat yapanları ve buna sebep olanları ilgilendirdiğinden, **günahkârlar, neticede bizatihi günahları kendilerine karşı işlemiş olurlar.** Bu durum, bazen *nefs* kelimesiyle beraber zikredilen *tahtânûne* (2/Bakara, 187; 4/Nisâ, 107)

kelimesiyle ifade edilirken bu, günah işlemek ve ma'siyet irtikâb etmek suretiyle nefse zulmü veya azaba maruz bırakmak ve sevabını da azaltmak suretiyle onun kemaline hâlel getirmeyi gösterir. **Çoğu zaman ise, bu husus "nefsine zulmetmek" kavramı altında bize sunulur** (2/Bakara, 54, 231; 4/Nisâ, 97; 7/A'râf, 24; 11/Hûd, 101 vb.). Öyleyse **günah, hangi kategoriye dahil olursa olsun, onun yıpratıcı tesiri ve sonuçları, zaruri olarak yapanı alâkadar eder.**

Kur'an-ı Kerim, insana çok önem verir. Mesela, Allah'a karşı yapılacak görevler, insanın gücünün dışında mütalaa edilmemiştir. Allah'a ibadet ve itaat konusunda insandan istenen, gücü ölçüsündeki şeylerdir. Güçlerinin yetmeyeceği şeylerden insan sorumlu tutulmazken (2/Bakara, 233, 286; 4/Nisâ, 84; 6/En'âm, 152 vb.); öte yandan da, en mükemmel hedefe ulaşması için gerekli gayretin sarfedilmesi istenmektedir.

Gücümüzün ve kuvvetimizin, ödevlerimizin hepsine âdil bir şekilde dağılması esastır. Aktif potansiyelimiz, hayatın diğer alanları içinde bizi güçsüzlüğe uğratması nokta-i nazarından, dar bir idealin hizmetinde çökertilmemeli ve öldürülmemelidir.

Peygamberimiz'in sünneti, bize şu mesajı iletmektedir: *"Üzerinde Rabbinin de hakkı vardır, nefsinin de hakkı vardır, ailenin de. Buna göre sen, her hak sahibine hakkını ver!"* (Buhâri, Edeb 84-86)

Peygamberimiz, birçok vesileyle bu duruma değinerek, çok uzun süre uykusuz kalmak ve devamlı oruç tutmak gibi aşırı amelleri kınamış, vazgeçilmesini istemiş veya yasaklamıştır. Mesela, bir yolculuğu esnasında, bir cemaat ve cemaatin ortasında güneşten korunmaya çalışan bir adam görür. Bu adamın halini sorduğunda, O'na şöyle cevap verilir: "Oruç tutmakta!" Hz. Peygamber, hemen şöyle buyurur: "*Seferde/yolculukta iken, oruç tutmak takvadan değildir.*" (Buhâri, Savm 35)

Benzer bir olay da şöyledir: Hz. Peygamber bir gün, omuzlarına yaslanmış olduğu iki oğlu arasında sallana sallana giden bir ihtiyar görür. Allah Rasûlü, bu adamın halini sorduğunda, cevap verilir: "Yaya hacca gitmek şeklinde bir adakta bulunmuştu da!" Bunun üzerine şöyle buyururlar: "*Bu adamın kendisine reva gördüğü işkenceyi, Allah ona reva görmez!*" (Buhâri, Umre 58)

Bu tür uyarı ve yadırgamalara rağmen, Peygamberimiz, kendisini telef edercesine, mesela ayakları şişinceye kadar gece namazları kılıyor (Buhâri, İtikâf 1) ve bu durum ashap tarafından tam anlaşılmıyordu. Ashabına verdiği cevapta O, "*Allah'a şükreden bir kul olmasının yadırganmaması gerektiğini* ifade ediyordu (Buhâri, Teheccüd 6).

Bu yasaklar ve bunlara rağmen bu tür davranış özelliklerinden sonra şu tesbiti yapabiliriz: Dinî yaşantısının yoğunluğunu farklılaştıran bu ruhî hususiyete, dinin sübjektif yönü diyebiliriz. Buna göre, sadece fizik güç değil; ama manevî kuvvet de insanlar arasında eşit şekilde dağıtılmamıştır. Bundan neşet eden bir keyfiyet olarak bazı insanlar için katı ve aşırı olan bir davranış, bazıları için hiç de böyle olmayabilir.

İnsan, kendi ruhî ve maddî varlığı üzerinde, sosyal çevrede de olduğu gibi, istediği biçimde davranamaz ve böyle bir tasarruf hakkına da sahip değildir. Hz. Peygamber'in hadisinde ifade edildiği gibi, nefsimizin meşru haklarını kabul etmemek, ona yöneltilmiş bir suçtur ve cezası uhrevî âlemde görülecektir.

Meşru olmaksızın canımıza, ruhî ve bedenî varlığımıza yönelteceğimiz herhangi bir suç, ahirette misliyle cezalandırılacaktır. "*Kim dünyada nefsinin herhangi bir şeyle öldürürse, kıyamet gününde de o şeyle azab olunur.*" (Müslim, İman 176) (18)

Fısk ve fâsıklık, son derece kötü ve tehlikeli bir durum olunca, insanlara düşen bu durumdan mümkün olduğu ölçüde kaçınmak, gerek diliyle ve

gerekse fiiliyle mümkün olduğu ölçüde fısktan uzak durmaktır. Günahın büyüğünden olduğu gibi, küçüğünden de kaçınmalı, "bu küçüktür zarar vermez" diyerek onu işlemekte ısrar edilmemelidir.

Zira sözü geçtiğı üzere, küçük gûnahta ısrar etmek de fıskın derecelerinden birisidir. Şurası unutulmamalıdır: Hiçbir küçük günah yoktur ki, küçük ve önemsiz görülüp devam edildiğı müddetçe büyük gûnaha dönüşmesin. Damlaya damlaya göl olduğu gibi, küçük gûnahlar da tekrar edilerek veya değışik küçük gûnahlar bir arada toplanarak büyürler, büyük gûnah olurlar.

Aslında kâfirlere uygun davranışlar olan fısk, İslamî hudutları kabul etmekle birlikte; farzları terk eden veya haramları işleyen müslümanın da bazen yanılarak içine düştüğü bir illet ve felakettir. Kur'an-ı Kerim'de fâsıkların zemmedildiğı ve azapla uyarıldığı mâlumdur.

Hesap gününü düşünen her mü'min, şer'î emirleri eda etmek ve haramlardan şiddetle kaçınmak suretiyle fısk hastalığından kurtulabilir. Fısk, bireysel bir eylemdir. Fâsıkların bir araya gelmesi ve şer'î hudutları kitle halinde tahrip etmesi, "fesad"ı gündeme getirir. Dolayısıyla fısk ile fesad arasında, böyle bir yakınlık ve ilişki vardır. **Fâsıkların ve müfsidlerin çoğunluğu teşkil ettiğı toplumlarda; tağutî güçlerin iktidar olması ve hizbu's-şeytanın hızla gelişmesi kaçınılmazdır.** (19)

O yüzden İslam'ın gönüllerde ve coğrafyalarda hâkim olması için her çeşit fısktan kaçınmak ve fâsıklara İslamî tavır alıp salih amellerle iç içe ve salihlerle beraber olmak şarttır.

"Kim Allah'ın indirdiğı ile hükmetmezse, işte onlar fâsıklardır." (5/Mâide, 47) **Kendi nefsinden başlamak üzere gönüllerde, eylemlerde ve çevredeki her çeşit fısk ve fâsığa karşı mücadele edenlere selâm olsun!**

-
-
- 1- Ragıp el-İsfehani, el-Müfredat fi Garibi'l-Kur'an, s. 572
 - 2- İslâm Ansiklopedisi, T. D. V. Y. 12/203-204
 - 3- Yusuf Kerimoğlu, Kelimeler Kavramlar II/38
 - 4- Ali Ünal, Kur'an'da Temel Kavramlar, s. 332
 - 5- İmam Kurtubi, el-Cami' liAhkâmi'l-Kur'an, 16/316
 - 6- Cessas, el-Ahkâmu'l-Kur'an, 3/398

- 7- Vecdi Akyüz, Kur'an'da Siyasi Kavramlar, s. 367 ve devamı
- 8- A. g. e. s. 389
- 9- Fi Zılali'l-Kur'an 7/ 129-130
- 10- Kur'an'da Siyasi Kavramlar, s. 395
- 11- İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Y. 12/204-205
- 12- İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Y. 13/38
- 13- Gazzali, İhya, V / 21
- 14- Kur'an'da Günah Kavramı, s.321 ve devamı
- 15- F. Razi, Tefsir-i Kebir, Muttaffifin 14. ayetin tefsiri
- 16- Gazzali, İhya, IV/40-41
- 17- Kur'an'da Günah Kavramı, s.329-331
- 18- A.g.e. s. 332 ve devamı
- 19- Kelimeler Kavramlar, II/41

Fısk ve Fâsık Konusuyla İlgili Ayetler

- a-** Fasıklar, Antlaşmalarını Bozarlar: Bakara, 27.
- b-** Fasıklar, Birlik ve Beraberliği İstemezler: Bakara, 27.
- c-** Fasıklar, Fesat (Bozgunculuk) Çıkarırlar: Bakara, 27.
- d-** Fasıklar, Kur'an'ı İnkâr Ederler: Bakara, 99.
- e-** Allah'ın İndirdiği İle Hükmetmeyenler Fasıktır: Maide, 47.
- f-** Fasık Münafıklar: Tevbe, 67, 84; Münafıkun, 6.
- g-** Fasıkların Getirdiği Haberi Araştırmak: Hucurat, 6.
- h-** Fasıkların Cezası: Secde, 20-21; Hucurat, 11.
- i-** Fasıklar Antlaşmalarını Bozarlar: Bakara, 27.

Konuyla İlgili Geniş Bilgi Alınabilecek Kaynaklar

1. Hadislerle Kuran-ı Kerim Tefsiri, İbn Kesir, Çağrı Y. c. 2, s. 236
2. Mefatihul-Ğayb (Tefsir-i Kebir), F. Razi, Akçağ Y. c. 2, s. 205-206
3. İslam Ansiklopedisi, T. Diyanet Vakfı Y. c. 13, s. 37-39; c. 12, 202-205;
4. İslam Ansiklopedisi, Şamil Y. c. 2, s.146, 186-188
5. Kelimeler Kavramlar, Yusuf Kerimoğlu, İnkılab Y. s. 146-150
6. Kur'an'da Günah Kavramı, Sadık Kılıç, Hibaş Y.
7. Kur'an'da Şer Problemi, Lutfullah Cebeci, Akçağ Y.
8. Kur'an'da Temel Kavramlar, Ali Ünal, Kırkambar Y. s. 328-333
9. İlahi Kanunların Hikmetleri (Sünnetullah), Abdülkerim Zeydan, İhtar Y. s. 269-285
10. Kur'an'da Siyasi Kavramlar, Vecdi Akyüz, Kitabevi Y. s. 367-397
11. İnançla İlgili Temel Kavramlar, Mehmet Soysaldı, Çağlayan Y. s. 58-63
12. Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar, Toshihiko İzutsu, Pınar Y. s. 211-218

13.İslam Düşüncesinde İman Kavramı, Toshihiko İzutsu, Pınar Y. s. 49-74

14.İslami Terimler Sözlüğü, Hasan Akay, İşaret Y. s. 136, 143

Ve âhıru da'vânâ eni'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemin:
Dâvâmızın sonu âlemlerin Rabbi Allah'a hamdetmektir.

Sûbhanek Allahûmme ve bihamdike ve eşhedû en la ilahe illa ente vahdeke la Şerike leke ve Estağfiruke ve etûbû ileyk.

—Derleme— Ebu Abdilmûmin Tekin. bin Muharrem. el-Kayseri

—E-Mail— dayioglu@hotmail.com

—E-Mail— tekin_mihci@hotmail.com

— BELGIQUE — 2003 - 2013 —

<https://www.facebook.com/tekin.mihci>

<https://www.facebook.com/groups/islami.e.Kitap.indir/files/>

<https://www.facebook.com/groups/Tevhid.Selefi.Daveti/files/>

<https://www.facebook.com/groups/129830423826445/files/>

<http://tevhiddersleri.com/>

<http://ebumuaz.blogspot.com/>

<http://www.ehlieser.tr.gg/>

<http://www.islamhouse.com/>

<http://islamqa.info/tr>

<http://tevhidvesunnet.com/>

<http://www.davetulhaq.com/tr/index.php>

<http://www.tevhididavet.com/>

<http://www.tevhidyolcusu.com/>

<http://islamiekitap.blogspot.be/>

<http://ilimehli.blogspot.be/>

<http://www.sahihhadisler.net/>

